

ONBEMIND MAAKT ONBEKEND

M.W. Boomsluiters

T. van Lohuizenstraat 34, 8172 XL Vaassen

Boomsluiters M.W. 2005. *Omphalina chlorocyanea* — unloved, unknown. *Coolia* 48(2): 50-53.

Omphalina chlorocyanea, a rarely seen mushroom, has been discovered on several locations by observing the particular habitat of this mushroom in nature development sites and by looking for it in similar places. Being discussed are the conditions needed for its appearance, and the possibility of it being overlooked, because of the unattractive habitat posed by nature development projects in their first years.

In het voorjaar van 2004 werd ik opgebeld door Janus Crum met de mededeling dat in het Vossenbroek wellicht opnieuw het Blauwgroen trechtertje (*Omphalina chlorocyanea*) gevonden was. *Omphalina chlorocyanea* was reeds in maart 2000 in de gemeente Epe in natuurontwikkelingsgebied het Wissels veen gevonden. Die vindplaats lag op een zanderige mosrijke helling aan de rand van een gegraven plasje. Het Vossenbroek, waar *Omphalina chlorocyanea* ditmaal gevonden was, ligt bij het buurtschap Zuuk in de gemeente Epe en is sinds 1992 in bezit van het Gelders Landschap. Het bestaat uit nat en droog bos en grotendeels natte weilanden, waarvan in het noordelijk deel in 1998 de teellaag is afgegraven ten behoeve van natuurontwikkeling.

De groeiplaats bleek een kale plek temidden van een dicht met Pitrus (*Juncus effusus*) begroeid oud weiland waarvan de bovenlaag afgegraven was. De bodem ter plaatse bestaat uit zandige leem met brokken ijzeroer en grind. De vegetatie is mosrijk met een pionierkarakter.

De paddestoeltjes waren algemeen aanwezig. Enthousiast verkende ik de rest van het terrein en had binnen een korte tijd verscheidene vindplaatsen over twee uurhokken verspreid. Daarop heb ik alle mogelijke terreintjes afgestruind binnen de gemeente Epe, en ontdekte binnen nog drie uurhokken nieuwe vindplaatsen van *Omphalina chlorocyanea*. Alle vindplaatsen zijn van een afstand al te herkennen als kale bemoste plekken, altijd op korte afstand van open water (sloten en plasjes), met vegetaties waarin Pitrus overheerst (zie plaat 7, en de foto op de volgende pagina). De bodemsamenstelling varieert van lemig zand met brokken ijzeroer en grind tot fijn zand, en in één geval dekzand van een oude akker. De vindplaatsen liggen alle in nieuwe natuurontwikkelingsterreintjes.

Buiten het Vossenbroek liggen de nieuwe vindplaatsen binnen retentiebekkens die het Waterschap Veluwe langs de Tongerense beek heeft aangelegd. Naast *Omphalina chlorocyanea* werd ook een andere niet-alledaagse pionier, de Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundata*), op alle vindplaatsen behalve op de oude akker in de nabijheid gevonden. Deze oude akker week ook in andere opzichten af van de andere groeiplaatsen. Hier stond *Omphalina chlorocyanea* tussen Klein vogelpootje (*Ornithopus perpusillus*), Veldereprijs (*Veronica arvensis*) en Vogelwikke (*Vicia cracca*). Een aantal jaren terug heeft hier nog maïs gestaan (mondel. meded. H. Menke).

Samen met de vondst in het Wissels veen in 2000 is *Omphalina chlorocyanea* nu bekend van maar liefst 6 uurhokken binnen de gemeente Epe. Aangezien de verspreidingsatlas ook 6 meldingen (NMV, 2000; blz. 246) aangeeft komt de gedachte toch wel boven of onbemind niet onbekend maakt. De ruigten van natte “natuurbouw” in hun eerste jaren van ontwikkeling zijn voor velen zeker in het vroege voorjaar geen aantrekkelijk gebied om te

Figuur 1. Retentiebekken in uurhok 27-43-14, met permanent kwadraat.

foerageren. Toch lijken juist deze terreinen met hun pioniervegetatie de voorwaarden te bieden voor het Blauwgroen trechtertje. Overigens geeft de Flora deel 3 (Kuyper, 1995) als fructificatieperiode juni-oktober aan. Het doet zich echter voorkomen dat het hier eerder een paddestoel betreft die in het najaar en voorjaar voorkomt. Vondsten in alle 5 nieuwe vindplaatsen hadden hun optimum in maart. In mei verdroogden de plekken waarna de paddestoeltjes snel verdwenen. Ook de vondst in het Wissels veen in 2000 vertoonde dit gedrag. In Coolia van vorig jaar beschrijft Lucien

Rommelaars (2004) een vondst van *Omphalina chlorocyana* op 3 januari in de Kaaistoep bij Tilburg. Op de Koeheide bij Bertum in Vlaanderen werd *Omphalina chlorocyana* 24 december 2003 en op 8 en 24 februari 2004 waargenomen (website Koeheide). En Rob Chrispijn (2005), ten slotte, vermeld een vondst in het Doldersumse veld in oktober.

De overige vegetatie

Om inzicht te krijgen in de voorwaarden die *Omphalina chlorocyana* stelt aan zijn groeiplaats heb ik vegetatie-opnames gemaakt van alle nieuwe vindplaatsen van 2004. In het Wissels veen is *Omphalina chlorocyana* de laatste twee jaar niet meer gevonden. De vindplaats daar is volledig dichtgegroeid met haarmos. Mogelijk is daarnaast de oppervlakte pH verlaagd door uitloging. De oppervlakten die gebruikt zijn voor de opnames zijn van 2,5 tot 10 m² groot. De zuurgraad is bepaald van met gedemineraliseerd water uitgeschudde bodem (pH–water).

De opnames geven een beeld van vegetatie in een pionierstadium dat volop in beweging is. Er is een lage kruidenbedekking met jonge planten en kiemplanten van houtige gewassen en een relatief hoge bedekking van mossen. De waterstand fluctueert sterk en is in de wintermaanden zeer hoog, maar bij aanhoudende droogte valt het peil snel. De gebieden zijn tussen de twee en zes jaar oud. Bij navraag bleek natuurontwikkeling bij de Kaaistoep in 1999 en van het Doldersumse veld in 2002 (mondel. med. Lucien Rommelaars respectievelijk Rob Chrispijn) in gang te zijn gezet.

Ik verwacht dat als er gericht gezocht zal worden op potentiële groeiplaatsen het aantal vondsten van *O. chlorocyana* flink zal toenemen.

Een tweetal opnames is als permanent kwadraat gehandhaafd om de ontwikkeling te volgen.

Dank aan Henk Menke voor hulp met de vegetatieopnames van de hogere planten, Klaas van Dort voor de vegetatie opnames van de mossen, Emiel Brouwer voor het verrichten van de pH-metingen, Peter van Beers (Waterschap Veluwe) voor bemiddeling bij het betreden van terreinen, en Nico Dam voor het kritisch doorlezen en de aanwijzingen voor het verbeteren van de tekst.

Tabel 1. Vegetatieopnamen van vijf proefvlakken waar *Omphalina chlorocyana* voorkomt. Tijdens de opname op 12 mei bleek het aantal paddestoelen in één week tijd fors teruggelopen. In verband met privacy van particuliere eigenaren worden alleen uurhokken opgegeven. Codes voor talrijkheid/bedekkingspercentage : R = zeer weinig individuen / < 5%, + = weinig / < 5%, 1 = talrijk / < 5%, 2m = zeer talrijk / < 5%, 2a = willekeurig aantal individuen / 5-12,5%, 2b = willekeurig aantal individuen / 12,5-25%, 3 = willekeurig aantal individuen / 25-50%, 4 = willekeurig aantal individuen / 50-75%, 5 = willekeurig aantal individuen / 75-100%. Toevoegingen j = jonge plant k = kiemplant.

Datum opname	21 april	23 april	26 april	12 mei	3 mei	
Uurhok	27-44-42	27-44-43	27-33-53	27-43-13	27-43-14	
pH water	4.81	5.06	4.80	4.40	4.92	
Werkzaamheden natuur-ontwikkeling afgerond	1998	1998	nov 2000	maart 2002	juni 2002	
Paddestoelen						
Omphalina chlorocyanea	1	1	1	R	1	Blauwgroen trechtertje
Kruidenlaag						
Agrostis capillaris		+	2b j	R	2a	Gewoon struisgras
Agrostis spec.	+			R		Struisgras
Anthoxanthus odoratum			R j			Reukgras
Betula spec.		R k	1 k	1 k		Berk
Drosera rotundifolia					R	Ronde zonnedauw
Epilobium spec.	R k		+ k	1 k		Basterdwederik
Equisetum arvense				+		Heermoes
Holcus lanatus	2b	4	2a	+		Gestreepte witbol
Hypericum dubium					+ j	Kantig hertschooi
Hypochaeris radicata	2a	3				Gewoon biggekruid
Juncus articulatus				+ j		Zomprus
Juncus bufonius				R		Greppelrus
Juncus effusus	2a	+	2a	3	2b	Pitrus
Juncus squarrosus	+				+	Trekrus
Lycopodiella inundata	R					Moeraswolfsklauw
Lotus pedunculatus			+ j		+	Moerasrolklaver
Luzula campestris	R					Gewone veldbies
Ornithopus perpusillus	+					Klein vogelpootje
Plantago major					+ k	Grote weegbree
Poa annua		R				Straatgras
Populus tremula				R k		Ratelpopulier
Prunus serotina				R k		Amerikaanse vogelkers
Ranunculus flammula			1 k			Egelboterbloem
Ranunculus repens			R j		R j	Kruipende boterbloem
Rubus spec.	R j					Braam
Rumex acetosa				R		Veldzuring
Sagina procumbens					R	Liggende vetmuur
Salix spec. Als S. cinerea		1 k	1 k	1 k	1 k	Wilg
Salix spec. Als S. alba				R k	R k	Wilg
Stellaria media		+				Vogelmuur
Taraxacum officinale		R	R	R k		Gewone paardebloem
Trifolium dubium	+	+	+			Kleine klaver
Trifolium repens		+			R	Witte klaver
Veronica arvensis		+ j				Veldereprijs
Vicia cracca		+				Vogelwikke
Vicia hirsuta		+				Ringelwikke

Mossenlaag

Datum opname	19 mei	19 mei	19 mei	26 mei	19 mei	
Algae		+		2m	1	
Atrichium undulatum	2m	+		+	4	Groot rimpelmos
Atrichium tenellum	4		2m			Klein rimpelmos
Brachythecium rutabulum		+	+	+		Gewoon dikkopmos
Bryum barnesii				2m	+	Geelkorrelknikmos
Bryum bicolor		+			+	Grofkorrelknikmos
Pellia epiphylla	2m		2a			Gewone pella
Dicranella heteromalla	2m					Gewoon plujsjesmos
Ditrichum pusillum		+				Klein smaltandmos
Fossombronja species					1	Goudkorrelmos
Funaria hygrometrica		+				Krulmos
Leptobryum pyriforme	1	+		+		Slank mos
Pohlia campotrichela	2b		2b			Korreltjespeermos
Polytrichum commune	2b		+		2a	Gewoon haarmos
Polytrichum juniperinum		2a				Zandhaarmos
Polytrichum piliferum		+				Ruig haarmos
Ceratodon purpureus		2a				Gewoon purpersteeltje
Marchantia polymorpha		1		5		Paraplutjesmos

Literatuur

Chrispijn, R. 2005. Top-5. Coolia 48: 11.

Kuyper, Th.W. 1995. *Omphalina*. Flora Agaricina Neerlandica, deel 3. Balkema, Rotterdam.

NMV, 2000. Verspreidingsatlas deel 1: Agaricales. NMV, Utrecht.

Rommelaars, L. 2004. Mycologisch avontuur in de Kaaistoep — 2. Coolia 47: 86-89.

BESTUURSMEEDEDELING

MICROSCOPIEDAG VOOR HET BESTUDEREN VAN ASCOMYCETEN

In aansluiting op de Floradag, waarop in enkele lezingen de ascomyceten centraal stonden, organiseert de Wetenschappelijke Commissie op **zaterdag 21 mei** een microscopiedag. Aan de deelnemers wordt de mogelijkheid geboden om de verschillende kenmerken die nodig zijn voor het determineren van soorten binnen deze groep te bestuderen. Zowel leden die zich al langer met de ascomyceten bezig houden als beginners kunnen aan deze dag deelnemen.

Het verdient aanbeveling een eigen microscoop mee te nemen. Ter plaatse zijn slechts enkele exemplaren beschikbaar, dus graag van tevoren opgeven wanneer u daar gebruik van wilt maken. En neem zoveel mogelijk vers materiaal mee!

De dag wordt gehouden in het gebouwencomplex van het Centraalbureau voor Schimmelfcultures te Utrecht. Opgave **vóór 10 mei** bij Gerard Verkley (die ook de organisatie op zich heeft genomen), tel. 030-2122684 (werk) of 035-6015056 (thuis), of per email verkley@cbs.knaw.nl.

Wacht niet te lang met uw aanmelding want er kunnen slechts 20 personen geplaatst worden. De deelnemers krijgen t.z.t. bericht.

Elisabeth Jansen, secretaris Wetenschappelijke Commissie

Plaat 7. De vindplaats van het Blauwgroene trechtertje (*Omphalina cyanea*) in het Vossenbroek.
Foto M. Boomsluit.